Posudek na diplomovou práci: Natálija Moutvicová: Humor v díle Karla Poláčka

Tvorbě Karla Poláčka byla v posledních dvaceti letech věnována značná pozornost. V Nakladatelství Franze Kafky vyšlo kritické vydání jeho děl včetně bibliografie, kromě několika sborníků z rychnovských symposií o Poláčkově díle se objevily také samostatné monografie (Alena Hájková, Erik Gilk).
Autorka diplomové práce, která není rodilá Češka, tedy stála před obtížným úkolem. Kromě ne právě snadných textů Karla Poláčka, jež se vyznačují specifickým jazykem a stylem, se musela prokousávat také velkým množstvím sekundární literatury. Je však třeba napsat, že se náročného úkolu zhostila velmi dobře.
Šťastně si zvolila téma své práce. Humor totiž stojí v základu většiny Poláčkových děl, jeho fikčního světa i jeho osobitého vnímání reality. Proniknout do podstaty Poláčkova humoru znamená pojmenovat jeho specifické vidění světa a z něho vyplývající stylové a kompoziční postupy v jeho dílech.
V prvních kapitolách své práce Natálija Moutvicová rekapituluje Poláčkovu biografii a jeho tvorbu. Soustřeďuje se přitom na jeho kulturní kořeny (židovští i čeští předkové) a na životní situace, které se obrazily v jeho díle (např. rodinní příslušníci jako inspirace ro cyklus Okresní město). Připomíná jeho žurnalistickou profesi, příslušnost k okruhu Lidových novin a posléze i jeho osudy za okupace, vztah k Doře Vaňákové a tragickou smrt několik měsíců před koncem války. Poláčkovu beletrii rozděluje do šesti oddílů: "Do první skupiny řadím Poláčkovu rannou povídkovou tvorbu. Druhou skupinu představují knihy, které vznikly souhrnným vydáním jeho novinářských prací nebo mají s jeho novinářskou činností přímou souvislost. Do třetí skupiny je možné zařadit větší povídky plné grotesky a satiry. Další skupinu představují jeho známé humoristické romány. Do páté skupiny řadím romány psané v poněkud vážnějším duchu. Poslední šestou skupinu pak tvoří díla psaná pro děti a o dětech. Právě zde vyniká výjimečné dílo Bylo nás pět, které je právem označováno za úplný vrchol Poláčkovy tvorby." (s. 17) Zvláštní skupinu pak tvoří autorovy práce pro divadlo a film.

Hlavní část své práce Natálija Moutvicová zaměřuje na humor jako svébytný druh komiky v díle Karla Poláčka. Vychází přitom zejména z koncepcí komiky a humoru od Henriho Bergsona (esej Smích), Vladimíra Boreckého (knižní studie Teorie komiky), připomíná úvahy Olega Maleviče a Aleny Hájkové. Takto vybavena se diplomantka obrací k analýze Poláčkova díla. Soustřeďuje se na povídky z jeho prvního období, které byly vydány v souborech Povídky pana Kočkodana, Na prahu neznáma, Kouzelná šunka, Povídky izraelského vyznání a Bez místa. Zaznamenává v nich satirické a parodické postupy a mimo jiné také odkazy k mluvě a zvykům českých Židů i k židovským anekdotám. Připomíná také aluze typu F. X. Božec (narážka na F. X. Šaldu).
Další skupinou analyzovaných děl jsou humoristické romány (Hráči, Muži v ofsajdu, Hedvika a Ludvík). Zde Natálija Moutvicová analyzuje specifickou Poláčkovu "komiku živností", humorné zobrazení profesionální či zájmové skupiny, jejich svérázného světa, zvyků i jejich mluvy (situační a jazyková komika, jež vyrůstá často z kontrastu mezi vznešeností jazyka a banalitou situací). V románu Hráči připomíná pravděpodobnou inspiraci Poláčkovou vlastní biografií (viz vzpomínky Julia Firta):

"Tato situace byla zřejmě inspirována skutečným vztahem Poláčka a Ferdinanda Peroutky, kteří spolu pravidelně hráli mariáš. Pohádali se a nemluvili spolu, ale mariáš hráli dál."(s. 51) Zajímavým postřehem je depersonifikace, tedy Poláčkova líčení lidí srovnávaných se zvířaty nebo neživými předměty (viz dialog Habáska otce se synem v Mužích v ofsajdu).
V závěru autorka shrnuje své analýzy a stručně zasazuje Poláčka jako humoristu do kontextu humoru v české literatuře (Herrmann, Rakous, Hašek, K. Čapek, Škvorecký, Pavel).

Z posudku vyplývá, že práce je zdařilá. Natálija Moutvicová v ní prokázala dobrou orientaci v sekundární literatuře, dobrou znalost češtiny, schopnost samostatně porozumět literárnímu textu i schopnost dobře a přesně formulovat. Její práci navrhuji k obhajobě se známkou výborně.

24. 5. 2012 Jiří Holý